

УДК

Головний редактор *Є. Л. Стрельцов,*доктор юридичних наук, професор,
заслужений діяч науки і техніки України,
член Національної спілки журналістів України

ЕТАПИ УКРАЇНСЬКОЇ ДЕРЖАВНОСТІ

Сучасний період розбудови демократичної правової держави виглядає достатньо складним. Поряд з певними тактичними та стратегічними планами будівництва нашого майбутнього, виникають і певні проблеми, які мають, на нашу думку, не тільки об'єктивний характер. А ще зовсім недавно, ми всі вважали, що ніяких складнощів в процесі державного будівництва у нас не виникне. Чому так трапляється? Не претендуючи на можливість виказати реальні пропозиції по подоланню цих складнощів, нагадаємо тільки деякі важливі події в створенні нашої державності, тим більш, що в минулому році, ми мали певний такий ювілей. Може це дасть змогу, знову повернутись к пошукам виважених політичних рішень, можливості погодження остаточних політико-економічних положень, бути готовими до необхідних компромісів тощо.

Отже, 24 серпня 1991 року Верховна Рада України прийняла постанову “Про оголошення незалежності України” і Акт проголошення незалежності. Саме з того часу Україна проголошувалась суверенною державою. І саме з того часу почалась наша новітня історія.

Потрібно сказати, що для того, щоб такі принципові рішення враховували позицію населення, на 1 грудня того ж року було призначено проведення референдуму з цього приводу, в якому понад 90 відсотків громадян України підтримали прийняття вказаних державних правових актів.

7-8 грудня 1991 р. у Біловезькій Пущі керівники України, Росії, Білорусі підписали Угоду про створення Співдружності Незалежних Держав (СНД). 10 грудня Верховна Рада України прийняла Постанову “Про ратифікацію Угоди про створення Співдружності Незалежних Держав”. 21 грудня 1991 р. на зустрічі в Алма-Аті керівники Азербайджану, Білорусі, Вірменії, Казахстану, Киргистану, Молдови, Росії, Таджикистану, Туркменистану, Узбекистану, України підписали Декларацію про Співдружність Незалежних Держав. Це означало, що Союз РСР як суб'єкт міжнародного права і геополітична реальність перестав існувати, [1, 519-520] і все це, ще раз підкреслювало, що Україна не тільки проголосила себе суверенною, а й отримала реальні шляхи розбудови незалежної держави.

З того часу минуло більш ніж 15 років. Цей час важко оцінити якимось однобічними вимірами. Дійсно в цей період в житті держави — це дуже малий строк. З іншого боку складність на напруженість практично кожної миті нашого сучасного розвитку — дає змогу зовсім по іншому подивитися на цей час. В усякому разі провести детальний аналіз усіх важливих подій, які відбулися за ці роки, тим більше ще будучи обмеженим певним обсягом публікації, завдання, яке практично неможливо виконати. Тому спробуємо виділити основні найбільш суттєві, на нашу думку, події та процеси, які можливо віднести до найбільш значних.

Для більшої точності в викладенні цього, спробуємо все це систематизувати на три основних етапу в розбудові української державності: історія, сучасність, майбутнє.

Почнемо з історії. І тут потрібно сказати, що, як відомо, спроби отримати незалежність, в тому числі і створення своєї державності, існували і раніше. Нагадаємо тільки деякі з них. Наприклад, це кінець X — початок XI століття, коли функціонувала ранньофеодальна держава Київська Русь, період формування української держави у середині XVII століття тощо. Згадаємо і імена Великих київських князів: Олега, Ігоря, Ярослава, гетьмана Богдана Хмельницького та ще багатьох таких лідерів, які безумовно входять в число світової еліти. [2, 20–22] Саме тут ще 500 років назад існувало виборче право, коли українських гетьманів вже вибирали, а в Європі ще існувала спадщина на вищу державну владу. Це теж тут, раніше ніж в багатьох країнах світу, народилася перша Конституція Пилипа Орлика.

Дуже важливим таким періодом є події у 20-х роках минулого століття. Це був період коли існували Українська Центральна Рада, Українська Держава гетьмана Скоропадського, Українська Народна Республіка, Західно — Українська Народна Республіка, Українська соціалістична республіка. І тут теж було багато видатних державних діячів, яких ми теж добре пом’ятаємо. Безумовно, всі такі спроби, більш чи менш вдалимими вони були, надавали необхідного суспільно-політичного, правового та іншого досвіду саме в спробах розбудувати самостійну незалежну державу. Але, з низки різних причин, як більш загального так і локального змісту, такі спроби не привели до створення незалежної державності.

Кажучи про минуле, нам ще багато належить зробити, щоби дійсно пізнати наш історичний досвід, але визначення та розуміння такого досвіду повинно бути “вільним” від катастрофічних наслідків “безкомпромісного суперництва політичних еліт” за право його формулювання. Взагалі, “національні інтереси українського народу мають бути вищими за політичну кон’юнктуру” [3, 39].

Сучасний розвиток. Проголошення нашої Незалежності, для того щоб це було не тільки декларацією, повинно спиратися на низку змістовних та організаційних процесів, які, в своїй сукупності, і повинні реально забезпечувати становлення суверенної державності. Їх багато. Так, наприклад, потрібно розробити і почати здійснювати політичну модель суверенного розвитку, реформувати систему державного управління та органів місцевого самоврядування тощо. Потрібно взагалі, як слушно вказується, самовизначитись стосовно реалій, а саме щодо перспектив нашого суспільно-політичного розвитку [4, 3]. Окремої спеціальної уваги потребують проблеми розвитку українського парламентаризму. Потрібно додати, що все це потребує необхідної законодавчої бази, в тому числі основних законодавчих актів, в першу чергу, Конституції України, Цивільного кодексу України, Законів про уряд, про опозицію тощо. Багато з цього вже вдалось зробити, багато ще потрібно зробити.

В той же час, не все відбувалось так, як це планувалось з самого початку. Були і залишаються сфери, де ще є певні проблеми. І в першу чергу, це стосується ситуації в найбільш складній сфері суспільного розвитку — економіці. Події початку 90-років минулого століття відкрили можливість для зміни традиційних економічних орієнтирів і початку формування загальноновизнаних практично у всьому світі ринкових відносин. Але, як вважається сьогодні, під впливом ряду чинників, в першу чергу, певної ейфорії саме від перших кроків незалежності, утвердження своєї державності, навіть від ідеалізації такої моделі економічного розвитку тощо, значно знижувались реальні оцінки можливих складнощів. Всі погляди того часу спрямовувались в основному на позитивних ознаках таких, наприклад, як: вигідне геополітичне положення України, її значні природні багатства, трудовий та інтелектуальний потенціал, потужна матеріально-технічна база, внесок у внутрішній валовий продукт колишнього СРСР, котрий традиційно знаходився на рівні приблизно 25 відсотків тощо. В суспільних настроях превалювала впевненість у тому, що трансформація економіки не буде складною і легко буде забезпечити виконання запланованих результатів. [5, 4] Але практично не зверталась увага на

досить складні сторони природного та виробничо-технологічного комплексів. Це, перш за все, незбалансованість природничих ресурсів, міжкомплексні, міжгалузеві та між-виробничі диспропорції, певна мілітаризованість економіки, переважання матеріало- та енергоємних і екологічно шкідливих виробництв, низький рівень економічної самодостатності і конкурентоспроможності країни на зовнішніх ринках. Це, в свою чергу, неминуче формувало декілька значних соціально-економічних проблем під час переходу від планової до ринкової економіки, в тому числі, труднощі прийняття ринкового курсу, адаптації до ринкових умов; певне незадоволення населенням проміжними результатами ринкової економіки тощо.

Потрібно сказати, що такі або схожі проблеми були притаманні усім постсоціалістичним країнам. Політико-патріотичний підйом утвердження державності, як правило, супроводжується істотними внутрішніми суперечностями, ознаками соціально-економічної кризи, а, на жаль, дуже часто і кризою соціально-політичних надій і сподівань. Тому і Україні не вдалось уникнути класичної схеми економічних складнощів, яка спіткала практично усі постсоціалістичні та пострадянські країни.

У всякому разі вже виділяють декілька періодів трансформації економіки України. Перший — це події 1991-1994 років, які пов'язанні з лібералізацією та значним падінням виробництва. Поряд з початком роздержавлення та приватизацією, втіленням свободи підприємницької діяльності, почалися проявлятися і негативні процеси, а саме зростання інфляції, безробіття, зниження обсягів виробництва та рівня доходів населення, загострення інших соціальних проблем тощо. Згадайте, якою складною була в той час ситуація і в нашому університеті.

Другий етап, це 1995-1998 роки, якій вже пов'язанні з активізацією протидії негативним процесам і уповільнення темпів падіння в економіці. Саме в ці роки були реалізовані основні організаційно-економічні заходи, спрямованні на створення ринкової інфраструктури, в першу чергу сформульовані основи фінансової політики, сформовані банківська, податкова системи, почав реально створюватися фондовий ринок. В зв'язку з тим, що економічні процеси повинні завжди знаходить своє втілення в соціальній політиці, почалось звернення до складових саме цієї політики.

Зараз в Україні відбувається наступний етап нашого соціально-економічного розвитку, якій пов'язаний з певною стабілізацією та економічним зростанням. Безумовно і тут не все гладко. Певні політичні події вносять свою корекцію в такі процеси, але ми з вами вже добре розуміємо, що якщо навіть офіційні цифри ще не завжди підтверджують достатні позитивні зміни, які відбуваються в нашій економіці, то розуміння неофіційних процесів, які у нас там існують, все ж надають, на нашу думку, змогу казати про певне покращення рівня життя, стабілізацію таких процесів.

Безумовно, кажучи про проблеми, які існують в нашій економіці, це, в першу чергу, робиться не для якогось критиканства, вирішення за рахунок економічних певних політичних проблем, а для того, щоб реально виявляти складнощі цих нових для нас подій і процесів, краще їх розуміти, що, в свою чергу, надає більшої обґрунтованості в розробці якісних засад для їх подолання.

У всякому разі підводячи певні підсумки нашому сучасному розвитку, можливо стверджувати, що сучасна українська державність, незважаючи на усі складнощі, які у нас є, має всі необхідні відзнаки для остаточного ствердження, що вона відбулась.

Говорячи про сучасний стан нашого розвитку, потрібно сказати, що розбудова правової незалежної держави, якісної економіки, громадянського суспільства повинно завжди поєднуватися з проведенням активної соціальної політики. Одним з основних пріоритетів соціальної політики є всебічний розвиток освіти і науки. Освіта і наука є підвалинами людського розвитку та прогресу суспільства, які за-

безпечують індивідуальний розвиток особистості — майбутнього фахівця, творять інтелектуальний, духовний та виробничий потенціал суспільства. Освіта — це стратегічний ресурс соціально-економічного і культурного розвитку суспільства, поліпшення добробуту людей, забезпечення національних інтересів, зміцнення авторитету і конкурентоспроможності держави на міжнародній арені. Потрібно сказати, що і в загальному розвитку освіти в Україні і в діяльності Міністерства освіти були певні складнощі, особливо, як вже вказувалось, на початку та в середині 90-років минулого століття. Але і тут положення починає реально виправлятися. Протягом останніх років наше суспільство вже суттєво приблизилось до стану, коли ми починаємо розуміти, що основними цінностями все ж є людській капітал, отримання знань та вмінь саме цим “капіталом” для подальшого можливо ефективно використовування їх як на внутрішньому так і на зовнішньому ринках. В усякому разі, зараз Міністерство освіти і науки України вже розробляє значні як поточні та і перспективні завдання для подальшого розвитку освіти в нашій країні. Так, наприклад, систему концептуальних ідей і поглядів на стратегію та основні напрямки розвитку освіти на наступні 5 років визначає Концепція розвитку освіти в Україні на 2006–2010 роки, яка розроблена Міністерством освіти і науки. І для цього є об’єктивні передумови. Так, для втілення положень цієї Концепції в життя, сьогодні в Україні мережа вищих навчальних закладів налічує 951 вищий навчальний заклад усіх рівнів акредитації та форм власності, з них: 606 — 1-2 рівнів акредитації; 345 — 3-4 рівнів акредитації. Сектор державної форми власності складають 223 ВНЗ 3-4 рівнів акредитації та 309 ВНЗ 1-2 рівнів акредитації. Сектор приватної форми власності складають 113 ВНЗ 3-4 рівнів акредитації та 89 ВНЗ 1-2 рівнів акредитації. У системи вищої освіти зараз навчаються понад 2,7 млн. студентів (2,1 млн. у 2000 р.), із них 500 тис. навчаються в коледжах, технікумах, училищах. У вищій школі працює більше 192 тис. науково-педагогічних працівників. Статус національного мають 82 вищі навчальні заклади. Мережа класичних університетів налічує 24 вищі навчальні заклади. З них 16 мають статус національного. У вказаній Концепції вказуються основні орієнтири подальшого розвитку вищої освіти в Україні, до яких відносять: досягнення європейського рівня якості і доступності освіти зі збереженням національних освітянських традицій; формування і впровадження духовних орієнтирів освіти й вихованні; розширення принципів демократії в освіті; підвищення соціального статусу викладацького складу; розвиток суспільства на основі нових знань; підвищення ефективності використання фінансових та матеріально-технічних ресурсів, які залучаються для забезпечення галузі тощо. Тільки за умов подальшого якісного розвитку освіти, в тому числі вищої, вона зможе стабільно виконувати своє суспільне покликання — виводити молоду людину на життєву дорогу, готувати її до входження в гуманітарний контекст світової цивілізації. Безумовно, і тут є свої проблеми. Наприклад, визнано, що наші вищі навчальні заклади готують зараз спеціалістів по достатній кількості спеціальностей, які взагалі не ідентифіковані в світі. З дипломами по таким спеціальностям буде складно отримати робоче місце в Україні і практично неможливо за її межами. Саме тут повинно більш активно спрацювати втілення в нашу освіту заходи пов’язанні з впровадженням кредитно-модульної системи організації навчального процесу. Є і інші складні проблеми, які потребують свого вирішення і на які, особливо в останній час, Міністерство звертає свою постійну достатню принципову увагу.

Але кажучи більш загально, то потрібно визначити, що освіта у демократичному суспільстві має утвердити вільного громадянина не лише як носія пізнавальних здобутків попередніх поколінь та сучасних досягнень, а й як активного, самодостатнього учасника суспільного розвитку. [6,11]. Враховуючі таку стратегію розвитку освіти, Міністерством освіти і науки не тільки розробляє перспективні плани, про які вище вказувалось, а й починає розробляти головні завдання на кожен рік, починаючи з 2006 року [7, 33-34].

Потрібно сказати, що вже має своє новітню історію і Одеський національний університет. Дозвольте дуже коротко нагадати найбільш значні події з цього приводу. Одеський університет на протязі усіх цих років, навіть в дуже складні часи в 90-роках, постійно працював над наданням громадянам нашої держави та іноземним громадянам просвітянських послуг. Ми постійно працюємо над тим, що поряд з підготовкою фахівців по традиційним спеціальностям, ліцензувати наші можливості для надання необхідної підготовки по новим спеціальностям, необхідність яких продиктована саме реформами суспільного життя і щодо підготовки яких держава має певний дефіцит. Для цієї мети, в університеті, знову поряд з традиційними, були відкриті нові або реформовані існуючі навчальні підрозділи. Можливо нагадати, що тільки за цей час були відкриті: інститут соціальних наук, економіко-правовий та філософській факультети тощо. Ми також знаємо, як, підчас суттєві зміни за ці роки відбулись і у традиційних підрозділах нашого університету з метою впровадження нових навчальних спеціальностей, наприклад, в інституті математики, економіки і механіки. Складна, в першу чергу, економічна ситуація кінця минулого століття і бажання не переривати надання просвітянських послуг, “примусила” університет шукати і інші, достатньо нові для того часу, шляхи свого розвитку, в тому числі вихід за “межі” наших традиційних географічних “кордонів”, створення навчальних підрозділів не тільки за межами нашого міста але і за межами нашої області. Це дозволило не тільки значно покращити соціально-економічні показники університету, а і багато в чому наблизити можливості отримати вищу освіту нашої молоді максимально “близько” до її дому, що в умовах складної економічної ситуації було дуже зручно для нашого населення. Усякому разі все це дає змогу університету сьогодні навчати в своїх стінах вже біля 20 тисяч майбутніх фахівців (в 90-х роках їх було близько 9 тис.) майже по 40 спеціальностям. Цю роботу на протязі усіх цих років постійно проводить увесь професорсько-викладацький, учбово-допоміжний, усі співробітники університету, які своєю роботою забезпечують усю якісну просвітянську діяльність університету. Якщо подивитись більш детально на нашу роботу з кадровим складом викладачів і науковців, то ми і тут має постійний зріст кількісних та якісних показників. Зараз в університеті працює викладачів та науковців близько 1800 осіб. Кількість викладачів, задіяних в навчальному процесі наближається до цифри 1500 осіб. З них майже 170 докторів наук, професорів, майже 8000 кандидатів наук, доцентів. Потрібно підкреслити, що всі ці роки ми не тільки утримуємо на постійному рівні основні показники, які характеризують професорсько-викладацький склад університету, а й постійно “наповнюємо” їх новими показниками. Так, особливо за останні роки, значно омолоджується вік не тільки кандидатів наук, доцентів, а й докторів наук, професорів. Увесь професорсько-викладацький склад працює на відповідних кафедрах, загальна кількість яких вже перевищує цифру 100. До цього потрібно додати, що всі ці, в першу чергу, організаційно-економічні заходи, які усі ці роки проводив університет, найшли свій “відгук” і на загальній кількості професорсько-викладацького складу, який зараз працює в університеті. Наприклад, це дало змогу додатково відкрити ще 500 робочих місць викладацького складу. Якщо сьогодні в Україні “спокійно” існують вищі навчальні заклади де загальна кількість викладачів перебуває в межах 250, то вказана кількість робочих місць, які додатково відкрити в нашому університеті, реально вказують на вирішення університетом і певних задач в рамках загальнодержавної соціальної політики. [8]. Надаючи подальшої характеристики рівня нашого професорсько-викладацького складу, потрібно також сказати, що значна їх частина є академіками та членами-кореспондентами академій наук різного підпорядкування, членами різноманітних престижних наукових організацій та товариств, в тому числі і закордонних. Постійно зростає кількість монографій, підручників, курсів лекцій, навчальних посібників, які друкують наші колеги, в тому числі і навчальної літератури з грифом Міністерства освіти і науки. Згадайте, як всього 5-6 років тому,

підготувати необхідні документи для отримання грифу міністерства освіти і науки на навчальне видання було, умовно кажучи, штучною справою і як ми спільно з працівниками навчальної частини в кожному конкретному випадку проводили індивідуальне консультування наших авторів, допомагали їм і т. і., і як сьогодні ця справа носить вже, умовно кажучи, достатньо масовий характер.

Говорячи про діяльність університету, потрібно також сказати, що при цьому звертається постійна увага на проблеми соціального захисту співробітників і студентів, охорону здоров'я тощо.

За ці роки університет вже добре зарекомендував себе на міжнародному рівні. Наприклад, один аспект цього. Так, тільки в минулому році на базі нашого університету була проведена ціла низка міжнародних конференцій, симпозіумів тощо, причому, як на загально університетському рівні так і на рівні факультетів або інститутів. Серед них можливо назвати: XIII міжнародна математична олімпіада, міжнародна конференція “Чорноморсько — середземноморський коридор за останні 30 тис. років: зміни рівня моря та людська адаптація”; міжнародна конференція студентів і аспірантів “Проблеми імплементації міжнародних норм кримінально-правового напрямку в національні законодавства. Перші юридичні читання” тощо.

Безумовно, ми добре розуміємо, що є напрямки в нашій роботі, які вимагають подальшої роботи. Так, на нашу думку, потребує подальшого розвитку: необхідність постійного підвищення якості освіти відповідно до сучасних вимог розвитку суспільства і потреб роботодавців для підготовки ще більш конкурентоспроможних фахівців на ринку праці; видання навчальної літератури, в першу чергу з грифом МОН; розробка методики розрахунку навчального навантаження викладачів в умовах кредитно-модульної системи організації навчального процесу та навантаження студента, встановлення взаємозв'язку між ними; процеси демократизації в діяльності університету, які пов'язані з подальшим залученням до вирішення складних процесів в університеті студентської молоді, органів студентського самоврядування тощо.

Дуже складно коротко сказати про усі наші добрі показники маючи, як вже вище відмічалось, обмежений обсяг публікації, але потрібно обов'язково сказати, що наші успіхи за ці роки отримують визнання та високе заохочення з боку органів законодавчої та виконавчої влади, міністерства освіти і науки, органів місцевого самоврядування, різних поважних суспільних організацій тощо. Маємо ми також певне визнання і з боку іноземних відомих організацій, університетів тощо. Згадайте, наприклад, скільки наших поважних колег отримали найвищі в нашій державі заохочення в зв'язку зі святкуванням 140-річчя існування нашого університету. А скільки таких визначень ми, умовно кажучи, “отримали самі”, коли наші колеги визнаються переможцями різних вітчизняних, закордонних та міжнародних конкурсів, фестивалів, грантів тощо.

Потрібно сказати, що багато в наших досягненнях пов'язано з наявністю якісного управління, яке в нас є на різних рівнях нашої діяльності і діє вже достатній час.

Всі ці досягнення, про які дуже коротко нагадано, надали змогу в 2001 році визнати наш класичний університет національним навчальним закладом України! А в 2005 році за підсумками рейтингового моніторингу, яке провело Міністерство освіти і науки, Одеський національний університет був визнаний кращим серед усіх класичних університетів України!

Безумовно, ми з вами добре розуміємо і проблеми, які нам потрібно вирішити, але в нас є достатні можливості для цього.

Наступний етап нашого розвитку, пов'язаний з *нашої загальною перспективою*, або можливо сказати так: що потрібно сучасній Україні для її подальшого позитивного розвитку. Тут теж є багато самих різних важливих положень, але зупинимось тільки на деяких.

Почати це, на нашу думку, необхідно з розробки загальноукраїнської соціально-політичної концепції нашого розвитку, яку дуже часто визначають як “національну ідею” [9,6]. В зв’язку з цим, можливо визнати, що дуже важливою, а можливо найважливішою передумовою подальшого демократичного розвитку нашої держави — є соціально-політична консолідація суспільства або політична стабільність. Це, в свою чергу, дозволить максимально уникати гострих політичних протиріч в суспільстві, які дуже часто мають сіюсекундний характер, а планувати стратегію постійного стійкого розвитку. Можливо зараз необхідно розробити таку ідею де на перше місце повинна виходити єдність політична, соціальна, громадянська що повинна підкреслювати належність к єдиній українській державі, як новому політичному, соціальному і культурному феномену. Як вказує керівництво нашої країни: нам потрібна нова об’єднувальна ідеологія [10,17].

Далі, проводячи всі важливі заходи щодо подальшого нашого розвитку держава повинна намагатися всебічно поєднувати політику економічно-політичних реформ з активною соціальною політикою. Основна мета такої політики — надати громадянину впевненість в його сьогоднішньому і завтрашньому житті. Тому основними пріоритетами соціальної політики є зростання рівня добробуту людей, подолання бідності і зміцнення позицій середнього класу, активний розвиток ринку праці та її мотивації, зменшення надмірної диференціації населення за рівнем доходів, перехід до адресної політики підтримки незахищених верст населення, всебічний подальший розвиток освіти, науки і культури, охорони здоров’я тощо. Потрібно розуміти, що тут є і, умовно кажучи, “зворотній” зв’язок. Від ефективної соціальної політики, покликаної задовольнити потреби людей на рівні сучасних життєвих стандартів, мінімізувати їх матеріальні та соціальні труднощі, багато в чому залежить і ставлення населення до здійснюваних реформ.

Безумовно, саме для якісного вирішення вищевказаного положення, потребує подальшого розвитку господарська, в тому числі і підприємницька діяльність, провадження в зв’язку з цим ефективної державної регуляторної політики.

Також, потребує подальшого розвитку взаємини влади і суспільства, які повинні мати як сумісний діалог, так і сумісну відповідальність. Демократія — це особливий тип політичної системи. У ньому громадянське суспільство та державні інститути функціонують як дві різні, але взаємозалежні складові. Їх ефективна співпраця неможлива без постійного конструктивного діалогу на ґрунті спільної відповідальності за долю країни. Так складалась ситуація, що раніше держава тривалий час, не дуже вивчаючи дійсну мету існування той чи іншої такої організації, сприймала практично усі громадські організації виключно як прохача, а з іншого боку — громадські організації сприймали владу тільки як джерело фінансових надходжень та імперативних директив. Але сьогодні є усі підстави змінювати такі взаємовідносини, безперечно, при умові взаємної відповідальності.

Необхідне подальше утвердження верховенства права, яке багато в чому пов’язано з існуванням справедливого судочинства, забезпеченням прав людини тощо. Потрібно сказати, що утвердження верховенства права, напряду пов’язано з реалізацією нашого суверенного розвитку. В зв’язку з цим, необхідно постійно “стежити” і за подальшим розвитком нашого суверенітету. Суверенітет дійсно “з’являється” у період становлення держави, але він “супроводжує” її на всьому протязі її існування і пов’язаний не тільки з внутрішньою роллю держави у суспільстві, а й її становищем в загальній світовій системі держав [11, 8].

Потрібно більш чітко сформулювати положення щодо зовнішньої політики України і міжнародної безпеки, участі у глобальних світових процесах та організаціях, активізації розвитку транскордонного співробітництва тощо. Необхідно сказати, що влада відносить до загальнодержавних завдань проблему модернізації освіти, в тому числі і вищої. Настав час так званої “економіки знань”,

коли інтелектуальні ресурси повинні приносити країні значно більший прибуток, аніж природні.

Безумовно, ще є досить багато перспективних завдань для нашого подальшого розвитку.

Але дозвольте, підводячи певні підсумки, закінчити цю доповідь словами Президента України В. А. Ющенко, які дуже добре визначають нашу перспективу. “Ми хочемо бачити Україну, підкреслює він, — сильною, громадян — заможними, лад — демократичним. Щоб для цього нам вистачило терпіння та державної мудрості” [12].

Для цього кожен з нас повинен зробити дуже багато.

Література:

1. Див., *Історія держави і права України: Підручник*. — У 2-х т. Том 2. Кол. авторів: В. Д. Гончаренко, А. Й. Рогожин, О. Д. Святоцький та ін. К.: Концерн “Видавничий Дім Ін Юре”, 2003.
2. Див., *Капелюшний В. П. Здобута і втрачена незалежність: історіографічний нарис української державності доби національно-визвольних змагань (1917-1921рр.): Монографія*. — К.: Олан, 2003.
3. *Послання Президента України до Верховної Ради України “Про внутрішнє і зовнішнє становище України у 2005 році”*. — К.: Інформаційно-видавничий центр Держкомстату України, 2005.
4. Див., *Шаповал В. М. Сучасний конституціоналізм: Монографія*. — К.: Юридична фірма “Салком”; Юрінком Інтер, 2005.
5. Див., *Україна за роки незалежності, 1991-2003*. — 5-е вид., переробл. тп допов. К.: Нора-Друк, 2003.
6. Див., *Україна за роки незалежності, 1991-2003*.
7. Див., *Ніколаєнко С. М. Стратегія розвитку освіти України: початок XXI століття*. — К.: Знання, 2006.
8. Див., *Освіта України — 2005: Інформаційно-аналітичні матеріали діяльності Міністерства освіти і науки у 2005 році та головні завдання на 2006 рік/уклад.: К. М. Лемківській, В. П. Погребняк, Д. Б. Панасович, А. К. Солоденько*. — К.: Знання, 2006.
9. Див. *Стрельцов Є. Л. 15-років Незалежності. Одеській університет, №56, 2006*.
10. Див., *Стрельцов Є. Л. Пріоритетні напрямки розвитку вищої освіти. Формування патріотизму, моральності, культури, здорового способу життя у студентської молоді: Матеріали міжвузівської науково-практичної конференції, 24-25 травня 2006 р., м. Одеса*. — Одеса, Астропринт, 2006.
11. Див., *Послання Президента України до Верховної Ради України “Про внутрішнє і зовнішнє становище України у 2005 році”*.
12. Див., *Стрельцов Л. М. Правове становище союзної республіки*. К.: Вища школа, 1972.
13. *Промова Президента України на відкритті 1У Всеукраїнського форуму українців 18 серпня 2006 р. President. gov. ua.*